

Nr 51

Utlåtande i anledning av motioner angående studiehjälpen till utländsk studerande.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 415 av herr *Wallmark* och II: 629 av herr *Nordstrandh* hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om en skyndsam allsidig utredning om bistånd till utländska studerande med beaktande av vad i motionerna blivit anført.

Motionärerna erinrar om att studiemedel inte kan beviljas utländsk medborgare om han bosatt sig här huvudsakligen för att vinna utbildning. Vissa lokala studiemedelsnämnder har tolkat detta så, att om den studerande har kommit till Sverige kort innan han börjat sina studier så anses han ha kommit hit enbart för att få utbildning. Andra studiemedelsnämnder har beviljat studiemedel om på ansökningsblanketten angivits att den studerande avser att stanna i landet efter examen.

I motionerna framhålles att antalet utlänningar i Sverige med statligt studiestöd för högre studier ökar starkt. Ökningen av antalet studerande torde till sin största del komma att falla på de fria fakulteterna, eftersom endast en mindre del av de utländska studerandena kan beredas plats vid spärrad utbildningslinje. Det finns enligt motionärerna anledning förmoda, att utvecklingsländerna kommer att reagera kraftigt, om det blir allmänt bekant, att studerande från dessa länder beviljas studiemedel eller studiehjälp på grundval av en deklarerad avsikt att stanna i Sverige. En sådan ordning skulle strida mot vår strävan att stödja utvecklingsländerna i deras kamp för en höjd levnadsstandard. Då studerande från utvecklingsländer beredes tillfälle att studera vid våra läroanstalter, bör de emellertid — anför motionärerna — också stödjas ekonomiskt. Detta bör dock ske på andra vägar än genom studiemedels- eller studiehjälpssystemet. Avsikten måste nämligen vara att de efter studiernas slut skall återvända till sina hemländer.

Problemen inom detta område är enligt motionärerna förknippade med frågan om invandringspolitik. Studiemedelssystemet kan komma att fungera som ett invandringspolitiskt instrument, om studiemedelsnämnderna i realiteten får avgöra frågan om uppehållstillstånd genom att bevilja studiemedel. Problemen är dessutom förknippade med frågor om u-landspolitik och internationellt utbyte. En principiell fråga är om unga stude-

Bihang till riksdagens protokoll 1968. 11 saml. Nr 51

rande från utvecklingsländerna skall få tillfälle att komma till Sverige för att få utbildning eller om befintliga utbildningsanstalter i hemländerna skall få stöd. Om man från svensk sida fortsätter att satsa på att bereda utländska studerande möjligheter att skaffa sig utbildning i Sverige, bör enligt motionärerna först och främst undervisningen i svenska språket förbättras. En intensiv studierådgivning bör också vara möjlig att genomföra.

Frågan om hjälp åt studenter från utvecklingsländerna bör enligt motionärerna belysas i ett vidsträckt perspektiv. En allsidig utredning kan komma att betyda att vårt bistånd till utvecklingsländerna får en långt effektivare utformning.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen I: 415.

Yttranden

Utskottet har inhämtat yttranden över motionerna från arbetsmarknadsstyrelsen, universitetskanslersämbetet och centrala studiehjälpsnämnden.

Arbetsmarknadsstyrelsen har bl. a. anfört:

Det är numera allmänt accepterat att utländska medborgare som är bosatta i Sverige skall åtnjuta bl. a. samma sociala trygghet och ha samma möjligheter till utbildning som svenska medborgare. I vissa fall kan det emellertid vara motiverat att ge även utlänningar som inte är bosatta i landet tillfälle att studera och rätt till studiemedel. I synnerhet gäller detta ungdom från utvecklingsländerna. För dessa är det också värdefullt att kunna erhålla lämpliga praktik- och studieanställningar. — Som motionärerna framhåller råder f. n. osäkerhet beträffande tillämpningen av gällande regler för beviljande av studiehjälp. I vissa fall har utlänningar som vägrats hjälp ansökt om arbetstillstånd för att genom förvärvsarbete finansiera studierna. Det har i allmänhet visat sig mycket svårt för vederbörande att genomföra några effektiva studier samtidigt med förvärvsarbete i all synnerhet som bristande kunskaper i svenska språket ofta varit ett ytterligare hinder.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser det angeläget att den av motionärerna aktualiserade frågan på lämpligt sätt blir föremål för statsmakternas beaktande.

Universitetskanslersämbetet uttalar bl. a., att det är angeläget att det i samband med den förestående översynen av bestämmelserna rörande studie-socialt stöd åt utländska studerande övervägs på vilket sätt sådant stöd bör ges *dels* såsom ett led i biståndet till utvecklingsländerna, *dels* som stimulans till ökade internationella kontakter inom utbildningssektorn. I den mån utbildning av utländska studerande anses böra ske på elementär akademisk nivå är kunskaper i svenska språket som regel en nödvändig förutsättning för att studierna skall kunna genomföras. Frågan om undervisning i svenska för utländska studerande hör därför nära samman med vilka studiemöjligheter som bör erbjudas utländska studerande i Sverige.

Centrala studiehjälpsnämnden har bl. a. anfört:

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 oktober 1967 hemställde studiehjälpsnämnden om klarare och entydigare regler som ger bättre vägledning åt myndigheter vilka har att handlägga frågor om studiesocialt stöd till utländska studerande. Svårigheter att tillämpa bestämmelserna har uppstått i de fall då en utlänning invandrar till Sverige i samband med att han börjar studera här. Fråga uppstår då vad som skall anses vara det huvudsakliga syftet med hans bosättning i Sverige. Denna fråga synes inte kunna besvaras enbart genom en tolkning av studiemedelsförordningens resp. studiehjälpsreglementets likalydande bestämmelser.

De frågeställningar rörande studiestödet, som motionärerna tar upp i motionerna, har behandlats i centrala studiehjälpsnämndens skrivelse till Konungen. Vad motionärerna anfört i anslutning till frågeställningarna överensstämmer också i stora delar med vad nämnden själv framfört i förutnämnda skrivelse till Konungen. En skyndsam översyn av reglerna om studiestödet till utländska studerande i Sverige är enligt nämndens mening nödvändig. Det är emellertid också angeläget att man beaktar frågan om stödet åt studerande från utvecklingsländerna, för vilka de nuvarande stödformerna inte är avsedda eller lämpliga.

Utskottet

I motionerna hemställs om utredning om bistånd till utländska studerande.

Studiemedel utgår enligt 5 § studiemedelsförordningen till svenska medborgare och till utlänningar som är bosatta i Sverige. Enligt 3 § studiehjälpsreglementet gäller samma föreskrifter för studiehjälp. En utlänning har inte rätt till studiemedel eller studiehjälp om han bosatt sig i Sverige i huvudsakligt syfte att få utbildning. Bestämmelsen om utlänningar i studiemedelsförordningen, som trädde i kraft den 1 januari 1965, har övertagits oförändrad från det tidigare gällande låne- och stipendiesystemet.

Centrala studiehjälpsnämnden har i tillämpningsföreskrifter till studiemedelsförordningen föreskrivit att kravet på bosättning i riket skall anses uppfyllt då vederbörande är kyrkobokförd i svensk församling. Utländsk medborgare får vid ansökan om studiemedel lämna särskilda uppgifter om orsaken till bosättningen i Sverige och om han avser att kvarstanna här efter utbildningen.

Centrala studiehjälpsnämnden har i skrivelse den 26 oktober 1967 hemställt att Kungl. Maj:t måtte meddela klarare och entydigare regler som ger de tillämpande myndigheterna bättre vägledning vid handläggningen av frågor om studiesocialt stöd till studerande som inte är svenska medborgare. I skrivelsen påpekas bl. a. att studiemedelssystemet fått vissa invandringpolitiska konsekvenser.

Motioner med yrkanden om utländsk studerandes rätt till studiemedel har behandlats av 1967 års riksdag (andra lagutskottets utlåtande nr 72/1967). Utskottet uttalade att frågan genom centrala studiehjälpsnämnden redan aktualiserats hos Kungl. Maj:t, varför något initiativ inte var erforderligt från riksdagens sida. Motionerna föranledde inte någon riksdagens åtgärd.

Sedan det i ett interpellationssvar i andra kammaren den 13 december 1967 uttalats att det fanns skäl att se över bestämmelserna om studiesocialt stöd till utländska studerande, har en utredning den 22 mars 1968 tillsatts med sådant uppdrag. Utredningen skall enligt direktiven även överväga hur studiefinansieringen skall ordnas vid de särskilda kurserna i svenska språket för utländska studerande. Beträffande dessa har en viss utvidgning skett i enlighet med vad som sägs i Kungl. Maj:ts brev till universitetskanslersämbetet den 28 juni 1968.

Centrala studiehjälpsnämnden har senast den 23 september 1968 utfärdat tillämpningsföreskrifter till studiemedelsförordningen med råd angående reglernas tolkning (cirkulär Sn nr 24/1968).

Samtliga myndigheter som yttrat sig över motionerna har funnit det angeläget att frågan om studiesocialt stöd till utländska studerande på lämpligt sätt blir föremål för statsmakternas beaktande. Yttrandena har avgivits innan utredningen tillsattes.

Inom Europarådets Council for Cultural Cooperation förbereds en konvention för Europarådets länder om fortsatt utbetalning av stipendier till studenter som studerar utomlands, vilken avses bli slutförd inom den närmaste tiden.

Styrelsen för internationell utveckling (SIDA) har under våren 1968 tillsatt en intern utredning beträffande sin framtida stipendieringspolitik. Då stipendiering i hemlandet ställer sig billigare än stipendiering i Sverige och dessutom kan bidra till att bygga upp utbildningsväsendet i hemlandet, kommer utredningen att överväga om stipendiering i denna form skall ske i ökande utsträckning.

Då Kungl. Maj:t nyligen tillsatt en utredning för översyn av bestämmelserna om studiesocialt stöd till utländska studerande och övriga frågor om bistånd till utländska studerande uppmärksammats av vederbörande myndigheter, är det inte erforderligt med något initiativ från riksdagens sida.

Utskottet får således hemställa

att motionerna I:415 och II:629 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 14 november 1968.

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Oscar Carlsson (s)*, Hedlund (s), Eric Gustaf Peterson (fp), Axel Kristiansson (cp)*, Yngve Persson (s)*, Helge Karlsson (s), Karl Pettersson (s), fru Hultell (h)*, herrar Kilsmo (fp), Ernst Olsson (cp), Torsten Hansson (s)* och fru Diesen (h)*;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm (s), fru Jäderberg (s), herrar Dickson (h), Lundmark (s), Haglund (s), Rimås (fp), Wikner (s), Nordgren (h)*, Andersson i Örebro (fp), Hugosson (s) och Johansson i Skärstad (cp)*.

* Ej närvarande vid justeringen.